

G. GRAF
Östermalmsgatan 49
Stockholm

ÖN.

Det är någonting särskilt med öar, som sätter fantasien i rörelse. En del öar existera huvudsakligen i fantasien, de utöva kanske den starkaste dragningskraften. Säger icke Tegnér i ett promotionstal i Lund, då han för promovendi vill ange ett mål, något om de många oupptäckta öar, som heltvisst finnas i "tankens stilla världshav". Atterbom förde oss till Lycksalighetens ö. Vem har ej upplevt Robinson Crusoe.

Jag har roat mig med att på måfå knåpa ihop ett axplock av öar, som jag vill minnas:

Först komma då naturligtvis de svenska skärgårdarna på både ost- och västkust, där jag seglat i decennier. De äro helt enkelt "uniques au monde" och hava också fått skildringar, som numera äro klassiska. En sentida skildrare, S. Barthel, har i en liten bok, "Finska Valsen", sagt en del rätt väsentligt, särskilt om tjusningen av de yttre skären. Men det är ändå på sätt och vis ett slags landskapssvärmeri - ingenting ont i det förresten. Det som dock starkast etsat sig in äro mina minnen av öar, som jag under kryssningar på vidare vatten ivrigt spejat efter långa tag: "Blå Jungfruns" blånande bulle, då man sticker ut ur Västerviks skärgård, Karlsöarnas branter, då man västerifrån söker sig in mot Visby etc.

Ett par öar, som beskedligt simma i svenska insjöar, stå högt på listan.

Den ena är Visingsö, avpatrullerad på cykel under blommande fruktträd och ljusgröna ekar. Den Braheska stormansandan svävar över ön, t.o.m. där denna ande manifesterat sig i ett misslyckande - resterna av en mullbärsplantering.

Den andra är Vinö, en stor bondskt borgerlig plätt mitt i Hjälmarén. Den har t.o.m. handelsbod, ägd av den Herr Pettersen, som sent en vinterkväll välvilligt gav mig en intetsägande telefonrapport. Den möjliggjorde emellertid nästa dag en mödosam och minnesrik skridskofärd Eskilstuna - Vinö - Örebro.

Under ett svindlande bergstup över sjön Rautas, i en kusligt öde ända av Lappland, ligger en bit ute i sjön en läpsk offer- och begravningsplats - "de dödas ö". I sällskap med Dr Gustaf Hallström, som upptäckt platsen, skidade jag över ön på väg till Kiruna.

Där komma också minnen av öar, som dykt upp ur främmande vatten.

De yttersta Lofotenöarnas spökparad, Rockalls kala fjälltopp, stigande rätt upp ur enorma bränningar långt ute i havet nordväst om Skottland. Hongkongöns konglomerat av jättelika sockertoppsfjäll, vid vilkas fötter på smala landremsor ett par millioner kineser kräla.

Den lilla portugisön Macao liggande som ett lås utanför Kantonflodens mynning och fullsmockad med spel- och glädjehus.

Hawai's vulkankedjor dykande upp under mig ur det tomma intet efter 10 timmars vistelse i världsrymden under flygning från Japan.

Under gymnasietiden i slutet av 1800-talet fick man som fransk text läsa Mérimée's "Colomba" (den har tydligen stått sig, ty den lästes ännu 1950 i Norra Real) och de livliga skildringarna från Corsica grundlade en längtan att få beträda öns marker. Denna längtan fick ligga till sig ett 50-tal år och var sålunda väl mogen den afton jag från höjderna över Nizza fick se Corsicas alplandskap hägra över Medelhavets horisont. Då var det färdigt och några klara höstdagar for jag kors och tvärs över det corsikanska vilda landskapet för att sluta med en andaktsstund i den låga boning, där den verkliga Corsicanen framlevde sin bistra barndom. Till kapitlet öar och Napoleon hör hans anteckning i mariginalen till hans geografikompendium i militärskolan. Där skrev han om St Helena: "Petit île sans importance".

Besöket på Corsica utlöste så till sägandes en kedjereaktion, som blev bestämmande för besöket på en annan ö, vilken är pudelns kärna i denna skildring. Det gick till på det här sättet.

Vi stucko ut en kväll från Ajaccio i en liten bullig ångbåt med kurs på Marseille, alltså något liknande nordväst. Vi kommo snart rätt i gapet på en mistral, som bara ökade och till sist gallskrek, rivandes upp en oherrans sjö. Skepparn blev tvungen styra nordligare för att stäva rätt mot sjöarna. Därav kom sig att långt fram på dagen växte där upp i norr några raggiga öar, ej olika en rad stridsmålade jagare. Det var de s.k. Îles d'Hyère något ost utanför Toulon. Vi gingo i ett härligt lä mellan land och dessa öar, som från den sidan sågo så innerligt gröna och inbjudande ut, att de ideligen spökat i mitt minne. När jag där-

för rätt nyligen fick i min hand en deckare av den ej okände författaren Simenon, där han låter sin famöse detektiv Maigret ordna upp ett morddrama på den idylliska ön Porquerolles (en av de nyss nämnda Îles d'Hyère), så var det färdigt igen.

Beslutet att resa dit fattades i början av april detta år och kunde enklast ha förverkligats genom några timmars flygresor till Nizza f.v.b. Men inte går det för sig att kasta sig över en godbit på det sättet. Även den enklaste bondkatt går som bekant flera varv runt gröten.

Jag startade därför medio april med den elektriskt framdrivna Romexpressen, som på halvtannat dygn förde mig till den välkända alpstaden Lugano. Kontrasten mellan isiga "lappvantar" yrandes kring blåfrusna öron i Stockholm och de för ljumma vindar neddalande blombladen från magnolior i Lugano var välgörande. Staden förenar charmen av schweizisk och italiensk trivsel och har det förstnämnda landets perfekta hotellservice (blomsteruppsatser på W.C., quelle délicatesse). Den nogräknade kunde möjligen känna sig en aning besvärad av de skaror, som vid denna tid samlats för att avnjuta platsens klimatiska primörer. I dessa skaror märktes ett ej obetydligt antal individer, vilkas troskyldiga blå blickar, odeciderade och en aning degiga drag, krönta (för herrarnas del) av en snävt tilltagen, gärna brun basker, förrådde att "Paddan" eller annan prima svensk resebyrå hade säsong. Ett utmärkt sätt att i frid få avnjuta naturprakten var då att hyra en roddbåt.

Och sen var det Milano. Det gällde närmast en uppvaktning i Dômen hos ett helgon, som på senare tid specialiserat sig på reumatiska åkommor. Till fots, som det anstår en botgörare linkade jag dit. Uppvaktningen hade antagligen önskad effekt, ty jag kunde utan svårighet åka bil tillbaka till stationen. Med tacksamhet kan man emellertid notera, att trakten kring dômen än så länge fått frid för den vegetation av skyhöga affärskatedraler, som på senare år skjutit upp i Milano. Undrar just vad vännen Stendhal (hans gravskrift lyder: Henry Beyle milanaise) skulle säga, om han nu skulle tillåtas få göra en titt på sin älskade stad från Napoleon-tiden. Förresten, nu sista veckan i april hade han kanske haft ogement roligt åt att se sin "Le rouge et le noir" i färgfilm, som effektfullt annonserades på flera biografer.

En gammal klockarkärlek till det lilla Bordighera vid italienska rivieran, ej långt från franska gränsen, förde mig till

detta fridfulla samhälle. Dess storhetstid inföll under den tid, då det var ordning och skick i världen, som dominerades av rika engelsmän, även och ej minst på rivieran. Från denna tid härstamma Bordigheras många tennisbanor (nu till dels omlagda för det en aning mindre aristokratiska boule-spelet) samt en del förtjusande amoriner i gjutjärn, försedda med stadiga simbyxor av samma metall - det var m.a.o. ordning och skick på den tiden. Epoken gav också upphov till följande lilla historia, som jag här vill rädda åt eftervärlden: Gamla Lady Pepper and Salt hyrde en villa med trädgård i Bordighera. Hon engagerade en trädgårdsmästare, som visade sig vara en mästare att driva rosor. Då han fått fram en ny och vacker art, bad han gamla lady'n dels att få uppkalla rosen efter henne, dels att få utställa den på den stora blomsterutställningen i St Remo. Historien förmåler emellertid ej vad den gamla damen sade, när hon fick den tryckta katalogen i sin hand. Där stod nämligen bokstavligen: "Lady Pepper and Salt not very good in bed but excellent against a wall".

Den sovande syndar ej, heter det, och tillämpat på Bordighera får man anse, att staden är ganska syndfri. Det går emellertid snabba och täta bussturer såväl österut till St Remo som väster ut till Nizza för dem, som känna sig utsövda, så att djävulen, som vanligt, alltid har en chans. Jag valde så småningom den västra chansen för att hamna några dagar i Nizza. Staden är alltid lika tjusig men, ack, alltmer ansatt av tidens sjukdom - trafiken - som visserligen väl snart äter upp sig själv, men som äter upp så mycket annat också, trivseln framför allt.

Några dagar före pingst står jag emellertid till sist i fören på den lilla motorbåt, som på $\frac{1}{2}$ tim. för mig från fastlandet utanför Hyère till mina drömmars mål, till Porquerolles.

Ön är den största av les Îles d'Hyère, mäter hela 7 km i ost-väst samt 2 km tvärs över. Det är en skärva av Provence, utkastad i havet. Det är som om den store utkastaren därmed velat lägga fram ett koncentrat av all den skönhet den provençalska naturen kan åstadkomma. Allt som en naturskildrare av den rätta omständiga sorten skulle vilja anföra om Porquerolles blir därför mer eller mindre en beskrivning av la Côte d'Azur och där äro vi ju alla nu för tiden som barn i huset.

Den omständlige skulle nog också vilja meddela, att öarna voro bebodda redan i neolitisk tid och att de under århundradenas lopp

trampats av den procession folkslag, som undan för undan dominerat i södra Frankrike. Han skulle också kunna hålla ett lika intressant som en aning långrandigt föredrag om alla de krigs- och våldshandlingar, som markerat processionens gång, där ej heller Porquerolles blev förskonat. Slutapoteosen, åtminstone t.v., var en Hitlerstövel, som 1943 sans façon sparkade ut öns innevånare, ett par hundra själar.

Jag faller här för frestelsen att avbryta den omständlige för att lämna några notiser om den roll öarna utanför Provences kust spelat i den europeiska kulturens historia. Där sutto (såväl på les Îles d'Hyère som på de små öarna utanför Cannes) redan på 300-talet fromma män, förnötande tiden med begrundan av de eviga tingen och predikan för lärjungar, av vilka många kommit fjärran ifrån. Winston Churchill omnämner sålunda i sin historia över engelsktalande länder hurusom på sin tid Irlands St Patrik, innan han blev Sankt som fånge i Irland fick vakta svin i sex år innan han lyckades fly och dyker upp "on an island off Marseille", vilken ju möjligen kan ha varit Porquerolles. Hur som helst, den själens luttring som sex års umgänge med grisar berett honom blev tydligen en god förberedelse för det utsäde, som de nyssnämnda fromma männen bestodo, så att när tiden och han själv var mogen far han hem och blir de brittiska öarnas apostel. Det är ju ett intressant perspektiv, att detta utspelades nära nog 500 år innan Sverige genom Ansgar kom in i samma kulturrörelse.

Men revenons à nos moutons, jag menar naziknektarna på Porquerolles. De blevo som bekant på sin tid hemsända och sedan börjar en ny blomstringstid för ön, som varje sommar får besök av mångtusende turister. Den omständlige ville nu göra sig viktig med en massa statistik samt detaljer om flora, fauna och mycket annat, men jag avskedade honom under hövlighetsbetygelser och gick att själv upptäcka Porquerolles.

På ett par tre dagar hinner man genomströva ön, tassandes på barrtäckta vägar i pinieskogarna. Då och då öppna sig dälдер med vin- och sädesfält. Ön har - utom marinen - endast en ägare, en herre, som ingen har sett, men som lär bo i Paris. Hans underlydande odla emellertid en massa rara saker åt honom i de fruktbara dälдерna. Under promenaderna råkar man än ut på höga branter mot havet, men lika ofta ramlar man ned på någon badplage på stränderna mot norr. Det är varmt och gott i maj, men havsvinden sval-

kar och är mättad med dofter från kådrika träd.

Den enda bebyggelsen på ön (utom en marin radarskola) är den lilla byn vid hamnen, bestående av några små enkla hotell och barer grupperade kring en öppen plats. En kyrka har också fått vara med, bokstavligen på ett hörn, nästan lika bortglömd som Gud Fader själv.

Det är ljuvligt att sitta i dess skugga, stilla fyllnande till vid några glas av öns ypperliga vin medan man hör svalorna vissla kring kyrkans torn.

Ja, det var det hela, men, som Sehlstedt säger: "Det är vackert så". Den som i ett milt klimat och i en vacker natur vill ha frid och ro kan nog inte få det bättre. Under säsongen d.v.s. juli, augusti är det dock slut med friden.

Jag kom aldrig över på de båda andra mindre öarna. En av dem är känd som hemvist för en koloni "naturister" (nudister), men de härja där förstås bara om somrarna. Min guide, författad av öns vördade pastor, anmärker därför förnumstigt: "Le naturisme contrairement à la Nature n'a qu'une saison". Annars lära de franska nudisterna vara utomordentligt, nästan fanatiskt renläriga, i det att de dekretera "un vrai nudiste ne doit pas même se croiser les jambes".

Jag har bara känt en nudist i mitt liv, men ett lejon: salig Professor Almqvist. En hjärtans snäll hedersman, som en sommarnatt vid några glas punch på Sällskapet försökte omvända mig till den allena saliggörande nudistiska läran. Han var visst ordförande i det svenska nudistförbundet, men vände den aktiva delen av rörelsen ryggen sedan han under en sammankomst i full nudistisk parad, på en grön äng, råkade sätta sig på en brännhet kaffepetter.

Jag har hört något om en svensk änkenåd, som i tidernas morgon, innan Turistföreningen hunnit försköna den svenska naturen, brukade reagera för någon tilltalande utsikt i sitt hemland med att utbrista: "O så vackert, alldeles som i utlandet". Jag har också hört något om den svenske rallare, i vilkens något alkoholiserade sinne en blommande hägg utlöste en spontan beundran. Denna måste förstås maskeras med manhaftighet, det duger ju ej att vara blödig. Hans hyllning fick därför formuleringen: "Blommar du ---- Häggdjävul?"

Jag har i denna min skildring lyft min hatt för änkenåden, men är på lagom håll släkt med rallaren. När jag därför på Porquerolles

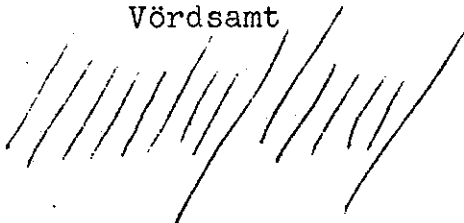
erfor, att häggen skulle till att blomma därhemma, lämnade jag de utländska skönhetsintrycken och reste hem.

Resan gick i två etapper. Först till Loiredalen, där en gammal vän, författaren Torkel Siwertz odlar sin trädgård i samma nejd, där mästern Rabelais levat. Nog är det en del av Rabelais humör i vännen Torkels böcker, tyvärr oförtjänt förbisedda av svensk publik^{x)}. Boksynt folk sätta en del av hans noveller i mästarklass.

Den andra etappen var Paris, där jag hade ett angeläget ärenden. Det gällde nämligen en uppvaktning för skaparen av en pärla bland dessa öar, som Tegnér avser, då han ordar om tankens stilla världshav. På det ej okända näringsstället "La rôtisserie de la Reine Pédauque" tronar över cheminén bilden av mästern Anatole France skaparen av den vision av Frankrike som bär namnet "Pingvinön".

Stockholm 1 juni 1956

Vördsamt

^{x)} Rödvin och Radband, Farlig kurva, I all oskuld m.fl., Höckerbergs förlag.